

HAVØRNA

Organ for Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland

Årgang 27 – 2016

HAVØRNA

nr. 27

Styret for NOF avd. Nordland:

Leder:	Atle Ivar Olsen , Skogsøy, 8700 Nesna tlf.: 952 79 482, e-post: nordland@birdlife.no
Nestleder:	Magnhild J. Johansen , Furulia 4, 8050 Tverlandet tlf. 986 21 857, e-post sint_kjerring@yahoo.com
Kasserer:	Eskil Furuheim , Hammerveien 21, 8626 Mo i Rana. tlf.: 906 18 201, e-post: eskilfuruheim@hotmail.com
Styremedl.:	Dagfinn Kolberg , Stakmyrveien 10, 8160 Glomfjord tlf. 954 21 585, e-post: post@kolbergnaturfoto.no Marianne Hegge Skogsholm , Jenslund 18, 8170 Engavågen tlf. 404 64 483, e-post: sor-salten@birdlife.no

Lokallagsadresser:

Bodø	Thor Edgar Kristiansen, Hellåsvn. 5B, 8011 Bodø e-post: thor-ek@online.no
Lofoten	Johan Sirnes, Ramsvikvn. 267, 8370 Leknes e-post: johsirne@gmail.com
Nesna og omegn	Knut Samson Alne, Bjørkvegen 11, 8700 Nesna e-post: knutaln@msn.com
Rana	Per Ole Syvertsen, NOF Rana, pb.1301, 8602 Mo i Rana e-post: per.ole.syvertsen@helgelandmuseum.no
Sør-Salten	Marianne Hegge Skogsholm, Jenslund 18, 8170 Engavågen e-post: sor-salten@birdlife.no
Vesterålen	Anita Stormo, Bøveien 628, 8470 Bø i Vesterålen e-post: anitastormo@gmail.com

Redaktører for Havørna nr. 27:

John Stenersen, Dreyersgt.1, 8312 Henningsvær e-post: john@tringa.no	Per Ole Syvertsen, NOF Rana, pb.1301, 8602 Mo i Rana e-post: per.ole.syvertsen@helgelandmuseum.no
--	---

Forside: En av de høyst uventede gjestene i Nordland i 2015 var denne isfuglen som holdt seg noen dager i Kabelvåg i Lofoten. Foto: John Stenersen

Leder

1000 medlemmer i NOF Nordland?

Det er mange fugleinteresserte mennesker i Nordland. De fleste er antagelig ikke medlemmer i NOF Nordland, men mange av disse er potensielle medlemmer som vi burde prøve å rekruttere. Det er viktig med flere medlemmer for å stille sterkere i høringsaker og uttalelser, og til å følge med og varsle om trusler mot fugler og levestedene deres. Det er også viktig å ha flere personer å spille på for å følge med på et fugleliv som stadig endrer seg, og til å delta i registreringer og kartlegginger og liknende. NOF har mange viktige prosjekter som det trengs folk til, som for eksempel overvåking av sjøfugler (SEAPOP), telling av hagefugler og overvåking av hekkefugler (TOV-E).

Mot slutten av 2016 hadde vi 616 medlemmer og dette er faktisk 20-30 flere enn for 1-3 år siden da det lå stabilt rundt 590. Av disse medlemmene er det bare 10 juniormedlemmer (under 18 år). Det må da vel være et stort potensiale for å få inn flere fugleinteresserte ungdommer? Det er selvsagt noen flere ungdommer skjult bak familiemedlemskapene (76 personer), men en målrettet innsats mot de yngre vil nok kunne gi resultater? Hva med egne juniorgrupper og turer spesielt rettet mot barn og ungdom?

For å rekruttere bredere er det viktig å være synlig. Dette gjelder både i media og på nettet, men å møte opp og treffe folk fysisk gir ofte enda bedre resultat! Man kan lage arrangementer i forbindelse med Fuglenes dag (29. mai i 2017) og EuroBirdwatch (30. september-1. oktober

2017), og selv på Hagefugltellinga i slutten av januar kan man være ute og treffe folk. Det skal ikke mye ekstra motivasjon til før folk teller og registrerer, og da er veien kort til å bli medlem.

En annen god anledning er for eksempel når det er saker slik som da et skjellselskap i høst (2016) ønsket å felle ærfugl for å skremme disse bort fra anlegget sitt i Alstahaug. Dette skapte engasjement og oppstand på nett og i aviser. Nå var Formannskapet i kommunen så fornuftig at de avslø både den første søknaden og klagen som kom etterpå, mot administrasjonens innstilling begge ganger. Vi slapp derfor å forfølge saken videre, men vi har laget nettsak og vært i media, samt svart på henvendelser. Antagelig har vi fått en del av de nye medlemmene i denne forbindelsen. Slike saker er det viktig at lokallagene følger opp og utnytter.

NOF Nordland er også blitt mer aktiv på nett med egen Facebook-side i tillegg til den velkjente portalen på birdlife.no. Her har jo lokallagene vært mer aktive før oss, men det er viktig å være synlige på flere fronter. Styret vil i 2017 jobbe enda mer aktivt mot å øke medlemsmassen, og en målsetting om at vi skal bli over 1000 medlemmer i fylket må vi vel greie? Spørsmålet er bare hvor raskt vi kan nå dette målet!

Så vi håper på stor støtte til dette arbeidet blant medlemmene vi har i dag og spesielt i lokallagene. Og kanskje får vi til å stifte

ett eller flere nye lokallag i 2017? Vi jobber i alle fall for dette også.

Håper dere blir fornøyde med at Havørna endelig er kommet farger! Dette heftet er ikke like fyldig som Havørna pleier å være, mest på grunn av en redusert utgave av LRSK-rapporten, men vi kommer sterkere tilbake i 2017-årgangen.

Husk også at taksvalen er årets fugl i 2017. Det er en velkjent art, og vi håper at mange vil være med å registrere ankomst

og hekkefunn av arten. Arten bruker gjerne de samme hekkeplassene år etter år, så man kan for eksempel gjøre et søk på tidligere hekkefunn i Artsobservasjoner.no, og kontrollere registrerte hekkeplasser i nærheten av der du bor. Og kanskje kan du finne noen nye hekkeplasser?

Godt fugleår 2017!

Atle Ivar Olsen
Leder NOF Nordland

NOF Nordland kan nå være mottaker av grasrotandelen!

NOF Nordland er nå registrert i Fri-villighetsregisteret, og vi kan derfor være mottaker av grasrotandelen. Vi er registrert under navnet NORSK ORNITOLOGISK FORENING AVD. NORDLAND. Dette kan man enkelt søke opp når man betaler

for spill som Tipping og Lotto. Dette er en enkel måte å støtte foreningen vår i fuglevernarbeidet uten at det koster noe ekstra for den enkelte. Vi håper på stor oppslutting fra medlemmene!

NOF Nordland på Facebook

Fylkesavdelingen ønsker velkommen til en rykende fersk Facebook-side. Den ble lansert på selve julaften i 2016, og har ved utgangen av januar allerede i overkant av 300 følgere. Det er styrets håp at Facebook-siden vil bli en interessant og hyggelig møteplass for fugleinteresserte i Nordland – både medlemmer og ikke-medlemmer.

Før årsskiftet ble en uformell nyttårskryss-konkurranse annonsert. Innen midnatt 1. januar 2017 hadde 19 personer respondert, ved å legge inn på Artsobservasjoner (artsobservasjoner.no) observasjoner av

fugler i Nordland gjort på årets første dag. Vinneren ble Thor Edgar Kristiansen (Bodø), med 22 arter. Det var imidlertid Sør-Salten lokallag som hadde flest deltakere (6 personer). Til sammen ble 52 arter sett i Nordland på nyttårsdagen 2017 og registrert på Artsobservasjoner, mot 53 arter i 2016 og 60 i 2015.

Styrets medlemmer deltok ikke i konkurransen, men Facebook-redaksjonen vil likevel gi et klapp på skulderen til fylkesavdelingens leder Atle Ivar Olsen for å ha registrert hele 25 arter på konkurransedagen.

Gråspurv på øyhopping

Atle Ivar Olsen

Tradisjonen tro var jeg noen dager på Myken i september 2016, og denne gangen med studenter på kurset «Fuglekunnskap» fra Nord Universitet. Nettfangst og ringmerking av fugler sto på programmet, og den 21. september hang det en gråspurv med fargeringer i nettet. Det er NTNU som har et prosjekt på øyer på Helgelandskysten der de merker gråspurv med fargeringer. Prosjektet har hovedfokus på bevaringsøkologi, og denne gråspurven var nok påsatt fargeringer i den forbindelsen. Fuglen var en hunn, og kombinasjonen av fargeringer sees på bildet.

at dette var en fugl de hadde hatt ganske god kontroll på. Den var merket som ungfugl på Husøya, Træna i juni 2014, og var sikkert klekket der. Den ble så kontrollert på Husøya 10. oktober 2014, men ti dager senere var den på plass på Myken! Den har siden blitt kontrollert flere ganger på Myken, og både i 2015 og 2016 hekket den der, og fikk ut fem unger begge årene. Det som imidlertid er veldig spesielt med denne fuglen er at vår observasjon av den er den foreløpig siste på Myken, for den 14. oktober 2016 ble den på nytt kontrollert på fødestedet sitt på Husøya, Træna!

Jeg sendte en mail til Peter Sjolte Ranke som jobber på prosjektet, og det viste seg

Ifølge det britiske ringmerkingsatlas (Wernham mfl. 2002) er gråspurven i

Gråspurv-hunnen med fargeringer. Foto: Magnhild Johansen

hovedsak stasjonær på ett sted når den først har hekket. Og Norsk Ringmerkingsatlas (Bakken mfl. 2006) fastslår at gråspurven kanskje er vår mest stasjonære fugl. I gjennomsnitt er reirunger/ungfugler som senere har blitt kontrollert blitt funnet bare 10-12 km unna merkestedet. Men som for alle fuglearter er det nødvendig med en viss spredning, og ifølge Peter Sjolte Ranke vandrer ca. 5 % av gråspurvane i prosjektet vekk fra klekkestedet.

Nå er det likevel ikke veldig langt til Myken fra Træna, avstanden er på ca. 32 km. Forflyttinger på 169 km har blitt registrert i Norge, og i Finland har en fugl blitt funnet 327 km unna merkestedet (Valkama mfl. 2014). Det er imidlertid hovedsakelig åpent hav mellom Træna og Myken, men selvsagt med noen holmer og småøyer mellom som den kan ha øyhoppet litt på. Det er likevel noe annet enn om den skulle ha beveget seg på fastlandet i etapper mellom gårder og tettsteder.

Returen til Husøya er spesiell. Det blir spennende å følge med om den kanskje vil fly tilbake til Myken igjen før neste hekkesesong?

Litteratur

Bakken, V., Runde, O. & Tjørve, E. 2006. Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 2. Stavanger Museum, Stavanger. 446 s.

Valkama, J., Saurola, P., Lehtikainen, A., Lehtikainen, E., Piha, M., Sola, P. & Velmala, W. 2014. The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol. II. Finnish Museum of Natural History and Ministry of Environment, Helsinki.

Wernham, C.V., Toms, M.P., Marchant, J.H., Clark, J.A., Siriwardena, G.M. & Baillie, S.R. (redaktører). 2002. The Migration Atlas: movements of the birds of Britain and Ireland. T. & A.D. Poyser, London.

Taksvale er Årets fugl i 2017

Oddvar Heggøy

Husk å se etter taksvalen i 2017! NOF har valgt arten til Årets fugl, og håper alle som leser dette vil hjelpe til med å øke kunnskapen om artens tilstedeværelse hos oss i sommeren som kommer.

Taksvalen er en vanlig hekkefugl i Norge, og skilles lett fra de to andre svalartene våre på sin hvite overgump (dvs. feltet over stjertroten). Resten av oversiden er blåsvart, mens kroppundersiden, inkludert strupen og de fjærklede føttene, er hvite.

Arten hekker i alle landets fylker, og finnes både i lavlandet og i fjellet. Den er klart vanligst i Sør-Norge, og er noe mer sporadisk og spredt i våre nordligste fylker. Som navnet tilsier bygger den gjerne reiret sitt oppunder takskjegget på hus. I motsetning til de to andre svalene våre hekker taksvalen gjerne midt i våre mest bebygde byområder. Den finnes også tallrik i kulturlandskapet mange steder, der den gjerne etablerer sine kolonier på gårdsbygninger. I fjellet hekker den ofte

på setervoller. Du finner også taksvalen hekkende på naturlige hekkeplasser noen steder, og da helst i fjellvegger med litt overheng. Broer og lignende konstruksjoner kan også benyttes som hekkeplass. Taksvalen tilbringer vinteren i Afrika sør for Sahara, og ankommer Norge først i slutten av april eller starten av mai. Her tilbringer den en hektisk hekketid, før den returnerer sørover igjen i august.

Når NOF velger hvilken art som skal være Årets fugl, gjøres dette på bakgrunn av ulike kriterier. Vi forsøker å velge arter som fortjener litt ekstra oppmerksomhet, for eksempel på grunn av negativ bestandsutvikling, mangelfull bestandskunnskap eller rett og slett på grunn av artenes evne til å skape interesse og engasjement for fugler og natur blant folk flest.

Taksvalen møter flere av disse kriteriene. Den ble for første gang rødlistet i Norge i 2015 (i kategorien «Nær truet» (NT)), et tydelig tegn på at ikke alt er som det skal. Tendensen er den samme i flere av våre naboland, der betydelig tilbakegang er dokumentert blant annet i Sverige. Forklaringen på tilbakegangen er usikker, men flere hypoteser er fremlagt. De fleste av disse går i retning av klimarelaterte utfordringer og redusert mattilgang, blant annet som følge av større og mer ensrettet jordbruk, med medfølgende lavere forekomst av insekter.

I 2017 ønsker NOF å organisere en nasjonal kartlegging av Årets fugl. Vi håper med dette å få en oppdatert oversikt over hvor arten finnes i dag, og sammenligne dette med resultatene fra hekkefugltakseringene som foregikk i

Norge på 1970- og 1980-tallet. Samtidig ønsker vi å øke vår kunnskap om størrelsen på norske hekkekolonier, og i hvilken grad ulike hekkehabitater benyttes av arten hos oss. Ser du taksvalen i 2017, oppfordrer vi deg derfor til å gjøre følgende:

- Notér hvor du finner aktive hekkekolonier i 2017
- Notér antall reir i hver koloni, og hvor mange av disse som er i bruk
- Se etter eventuelle trusler mot koloniene
- Notér benyttet hekkehabitat (type bygning, bro, fjellvegg osv.) i kommentarfeltet ved rapportering
- Rapporterer dine taksvaleobservasjoner på artsobservasjoner.no eller fuglevennen.no. Husk å registrere hekkeaktiviteter når funn fra potensielle og påviste hekkekolonier rapporteres i Artsobservasjoner
- Observasjoner kan også rapporteres per e-post til aaretsfugl@birdlife.no
- Tips oss gjerne om både nyetableringer og forsvunne hekkekolonier
- Tips NOFs lokallag og fylkesavdelinger hvis du oppdager eller kjenner til tilfeller der taksvalens reir ødelegges eller fjernes av mennesker, eller der det er fare for at dette skal skje

Dermed er det bare å begynne å planlegge sommerens taksvaleleting. Kanskje kan du sammen med fugleinteresserte i ditt nærområde organisere en telling av taksvaler der du bor? Kanskje kan et av

NOFs fylkeslag eller lokallag hjelpe deg med å organisere en slik telling? Du må gjerne også henge opp spesiallagde fuglekasser til taksvalen. Disse får du kjøpt hos naturogfrid.no, eller du kan lage dem selv. Oppskriften finner du på

NOFs nettsider (birdlife.no).

Resultatene fra kartleggingen i 2017 vil oppsummeres i en egen artikkel i NOFs hovedtidsskrift *Vår Fuglefauna* mot slutten av året.

Taksvalen i Nordland

I vårt fylke synes taksvalen å være ujevnt utbredt, og trolig er den mest tallrik i sør. NOF, Rana lokallag foretok en lokal undersøkelse av arten i 2013, hvor Rana og Hemnes og de deler av Nesna, Leirfjord og Vefsn kommuner som drenerer mot Ranfjorden utgjorde undersøkelsesområdet. Det ble påvist hekking på 18 lokaliteter, med til sammen 105-136 par (Syvertsen og Sande i Årbok for Rana 2014). En sammenligning med NOFs hekkefuglatlas (1994) viste ingen tilbakegang i geografisk utbredelse, men antallet hekkende par som ble funnet må sies å være beskjedent. Lokallaget ønsker å gjenta undersøkelsen i 2017, og vil da samtidig utvide kartleggingen til hele Nord-Helgeland.

Taksvale som samler reirmateriale. Foto: John Stenersen

Vintertelling av sjøfuglene i Saltfjorden

Tor Egil Kvalnes

Hvert år, i februar måned, telles sjøfuglene i Saltfjorden på oppdrag fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) i Trondheim. Kartlegginga av overvintrende sjøfugler i fjorden går inn i Sjøfuglkartverket, og er også en del av den internasjonale miljøovervåkinga.

NOF Bodø lokallag står som ansvarlig for tellinga. Den følger en nøye oppsatt struktur, der metoder og soneinndelinger har vært like fra starten i 1981. Fjordsystemet er inndelt i ti hovedområder, med til sammen 64 tellesteder (Figur 1).

Det hele startet ved at Svein Karlsen, daværende naturforvalter hos Nordland fylkeskommune, planla ei årvisst telling av sjøfuglene i Saltfjorden. Dette var før fylkesmannsembetet ble skilt ut fra fylkeskommunalt forvaltningsnivå.

For å få samlet alle amatørornitologene i Nordland så Svein det fornuftig å etablere NOF Nordland. Sammen med artikkelforfatteren begynte vi arbeidet med å forme organisasjonen. Vi følte at tre personer i et interimsstyre ville være fornuftig, så da fikk vi også med oss ungdommen Wiggo Korsvik. De to store oppdragene til fylkesavdelingens interimsstyre var årlige NOF-treff og sjøfugltelling i Saltfjorden. Det første NOF-treffet ble holdt ei helg i lokalene til Alstad ungdomsskole i Bodø, der også professor Svein Haftorn var deltaker.

Svein fikk tidlig på 1980-tallet muligheten til å overta foreldrenes gårdsbruk i Trøndelag. For å sikre sjøfugltellinga framover før han flyttet sørover, og for å samle de mange amatørornitologene i Bodø, rakk han å sette i gang arbeidet med etablering av lokallaget i Bodø, NOF Bodø lokallag.

NOF Bodø lokallag ble etablert bare et par tre år etter NOF Nordland. Og de samme tellerne som deltok på første sjøfugltellinga i starten, fortsatte den årlige tellinga.

Metoder og tellesystem

I de fire årene 1983-1986 var ærfuglbestanden stor i fjordsystemet. I toppåret 1984 ble det talt hele 6.159 fugler. De første tellingene gjorde vi helt først i mars måned, før trekket startet. Mildere vintre etter hvert gjorde at vi bestemte oss for å forskyve tellinga med én måned, til første helga i februar. Enda tidligere telling er ikke mulig da dagene blir altfor korte til det store telleområdet. Dette sikrer oss mot at sjøfuglene begynner vårforflytninga før tellinga gjennomføres. Tellinga skal nemlig kun overvåke overvintrende sjøfugler.

Hele Saltfjorden er delt inn i 64 soner (Fig. 1). I hver sone er det også faste tellepunkter med god utsikt, og de er markert på de detaljerte kartene hver teller eller tellegruppe har med seg ut i felt.

Hver sone er nøyaktig avgrenset ut fra land og strekker seg i prinsippet ut til midten av fjorden. Store avstander ut fra land gjør bruk av teleskop helt nødvendig.

Vi forsøker så langt som mulig å organisere det slik at hver sone telles av samme person eller gruppe hvert år, eller slik at i alle fall én av tellerne i gruppa også talte året før. Hvis helt nye personer teller alene i en sone, skal

tellinga gjøres fra disse tellepunktene. Faste tellepunkter, og i størst mulig grad faste tellere, begrenser usikkerhetsfaktorene, variabelene, best mulig.

Å notere seg større flokker som kan være på tur mellom soner, og særlig inn i soner som andre tellere har, blir gjort med klokkeslett. Slik kan dobbelttelling unngås.

Vi teller også alltid fra land, med kikkert og teleskop, og fra faste tellepunkter. Bruk av båt kunne nok ha gjort det lettere å telle tette ærfuglflokker som ligger langt fra land, men i og med at dette er veldig væravhengig, blir båtbruk en stor variabel. Fordi fjordsystemet er så stort, og fordi enkelte arter kan ligge langt fra land, er det selvsagt en del usikkerhet knyttet til tallene. For å kunne forholde seg til resultatene på en vitenskapelig måte registrerer vi antallet med et eksakt tall, og legger heller inn usikkerhet for antallet på for eksempel +/- 10 %.

Saltfjorden er et stort fjordsystem, der antall tellere ligger på rundt 25 hvert eneste år. For å få dette til har vi valgt å telle lørdag, med søndag som reservedag hvis været blir helt umulig lørdag. Sterk vind og regn, og særlig snøvær, gir vanskelige telleforhold. Da er det greit å ha dagen etter som en reserve.

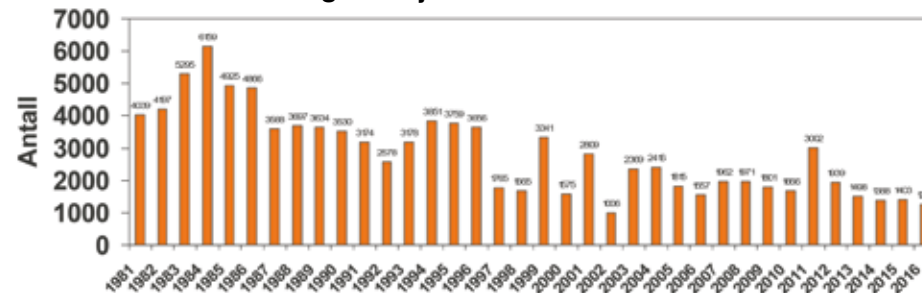
De største konsentrasjonene av andefugler finner vi oftest i Saltstraumen (sonene 15, 16, 26 og 27) og i Bodø havn (sone 1). Andre lokaliteter i Saltfjorden med større konsentrasjoner er Ljønes-Breivika, altså utløpet til Misværffjorden (sonene 30, 34 og 35), og Klungsetvika (sonene 48-52).

Før dataene blir sendt inn til NINA, blir de ført i den digitale utgaven av telleskjemaet, samme digitale utgave som NINA sender til alle telleprogram rundt om i landet. Dette er for øvrig utarbeidet av tellekoordinator for Saltfjorden, Tor Egil Kvalnes, og er merket med *tek*.

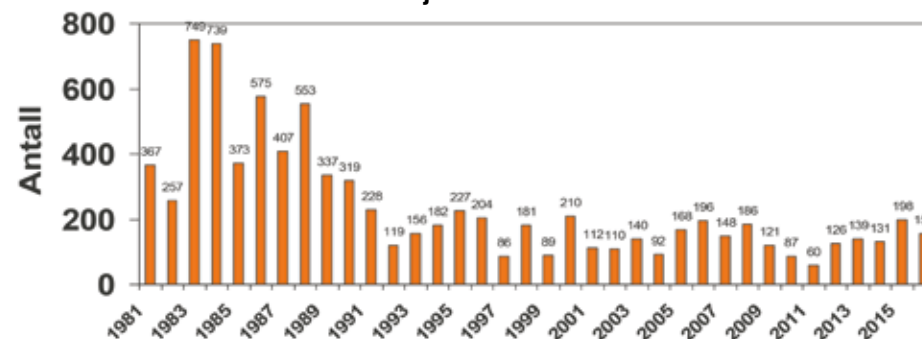

Figur 1. Soneinndelingen som følges under vintertellinga av sjøfugler i Saltfjorden.

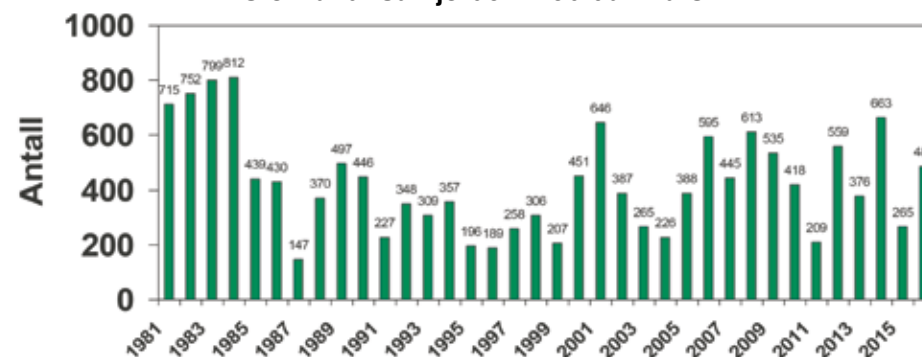
Ærfugl -Saltfjorden - februar/mars

Havelle -Saltfjorden - februar/mars

Stokkand -Saltfjorden - februar/mars

Figur 2. Telleresultater for tre utvalgte andearter.

Ærfugl

Statistikken for ærfugl er temmelig klar. Bestanden av overvintrende fugler har gått ned gjennom lang tid, med årlige variasjoner. Utviklinga er entydig (Figur 2). I februar 2016, med gode telleforhold, talte vi kun 1.268 individer, mens gjennomsnittet på 1980-tallet var rundt 4.500 individer.

Vårt oppdrag fra NINA innebærer kun kartlegginga. Vi er ikke bedt om å ha noen teorier om hvorfor utviklinga er slik. Men i lokallaget har vi selvsagt diskutert mulige faktorer som fraflytting fra værene der ærfuglene hekker, mink på hekkeplassene, dårligere mattilgang i havet, generelt negativ miljøpåvirkning grunnet menneskelig aktivitet osv. Sannsynligvis er årsaken til nedgangen sammensatt.

Det er i alle fall kjent at ærfuglene gjerne

hekker nær der det bor mennesker i værene, sikkert for å få trygghet mot svartbak, gråmåke, mink og oter. Ved fraflytting slutter fuglene i stor grad å hekke på de tradisjonelle plassene.

Havelle

Også havella har gjennomgått ei liknende utvikling. Sammenliknet med toppårene 1983-1984 med henholdsvis 749 og 739 fugler, innebærer 157 individer i 2016 en kraftig nedgang. I motsetning til hos ærfuglen viser statistikken for havelle at bestanden har vært nokså jevnt lav fra 1993 av, med årsvariasjoner.

Der vi om værene for noen år siden kunne høre havellas vårlyd *aoli* i april-mai i Bodø havn og i Saltstraumen, er det nå nesten helt stille når det gjelder denne flotte andefuglen.

Ærfugl hunn og hann i Bodø havnebasseng. Foto Tor Egil Kvalnes

Praktærfugl hann ved Valen, i Bodø havnebasseng. Foto Tor Egil Kvalnes

Stokkand

Et lyspunkt i tellerarbeidet er stokkanda. Den hadde også toppår i 1983-1984, med 799 og 812 individer. Bestanden i 2016 var på 487 individer. I 2014 talte vi hele 663 individer, noe som er rekord etter 1984. Stokkanda har forøvrig helt andre områder for furasjering enn ærfuglen og havella, og også helt andre hekkeplasser.

Andre arter

Under tellinga blir også alle andre andefugler talt. Her er arter som praktærfugl, svartand, sjøorre, kvinand, siland, laksand og sangsvane. Andre interessante arter er gulnebbblom, islom, smålom og grønlandsmåke.

Noen arter er det langt vanskeligere å få oversikt over. Fjæreplytten telles også, men her kan større flokker sitte på «gal» side av steiner i fjæra, og dermed lett oversees under tellinga. Tallene for arten har derfor stor usikkerhet.

Også storskarven er det vanskelig å få oversikt over med vår tellemetode. Den sitter ofte i tette flokker, og letter gjerne i flokk og flytter seg til andre soner, for eksempel fra småøyene Langdragan vest for Bodøhalvøya (sone 2) og tvers over Saltfjorden til Saltstraumen, eller motsatt vei. Her er mulighetene til stede for dobbelttelling, eller at flokker ikke telles grunnet forflytninga og ulike telletidspunkter for sonene.

Alle sjøfugler er med i tellinga, som vadere, skarv, måker, havørn og alkefugler.

I tillegg gjøres det andre spennende observasjoner under tellinga, som av sel, oter, falk og hauk. For tellerne i NOF Bodø lokallag er tellehelga noe man ser fram til.

Utdypende data og resultater fra vintertellinga av sjøfuglene i Saltfjorden finner du på <http://www.lysbordet.com/nof/>.

God forvaltning av IBA-ene våre – en prioritert oppgave for NOF

Martin Eggen og Oddvar Heggøy

NOF har en overordnet visjon om livskraftige bestander av alle fuglearter i en sunn natur. At ivaretagelse av norske Important Bird and Biodiversity Areas (IBA) skal prioriteres i arbeidet er nedfelt i NOFs strategiske plan 2014–2019. Her heter det at «NOF skal arbeide for at norske IBA-områder (viktige fugleområder) og naturvernområder skal bevares og forvaltes på en bærekraftig måte».

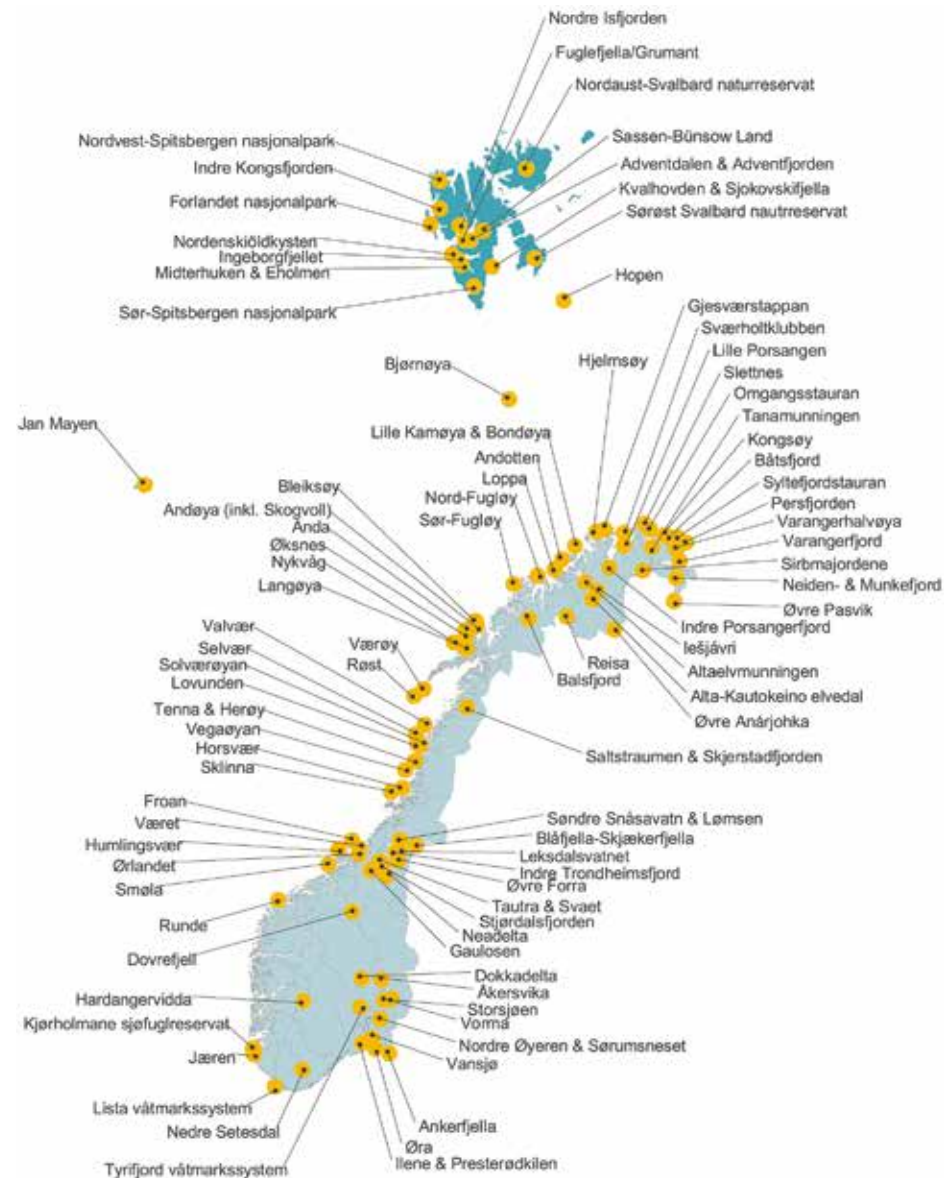
IBA-konseptet til BirdLife International kom i gang i 1981. Det er identifisert over 12.000 slike områder over nesten hele verden. Til sammen utgjør de et nettverk som regnes som et absolutt minimum for å sikre den langsiktige overlevelsen til ulike fuglepopulasjoner. Både hekkeplasser, rastelokaliteter under trekket og overvintringsområder er med. NOF er en del av BirdLife International, og det er vi som har ansvaret for opprettelsen og ivaretagelsen av IBA-er i Norge. Nylig har NOF gjort en betydelig jobb med å stedfeste Norges viktigste områder for naturmangfold med utgangspunkt i fuglelivet. Ser man på oversikten over norske IBA-er, vil man raskt avdekke mange viktige hekke- lokaliteter for sjøfugl som lunde og stor-skarv, rasteplasser for kortnebbgås og sangsvane, og overvintringsområder for havelle og sjøorre. Vi kaller artene som medfører IBA-status for et område for «triggerarter». IBA-ene er opprettet for dem. Her til lands er 38 % av IBA-ene tilstrekkelig vernet. Vi opplever at også vernede områder har forvaltningsmessige problemstillinger knyttet til seg, mest i forbindelse med ferdsel og forstyrrelse, men også arealinngrep og arealforandringer.

Status for norske IBA-er

NOF ga ut en rapport om norske IBA-er

i 2015, og gjennomgangen her viser at vi har 76 IBA-er på fastlands-Norge og 17 på Svalbard og Jan Mayen, altså totalt 93 stykker. Finnmark er fylket med flest IBA-er, etterfulgt av Nordland. I tråd med NOFs strategiske plan har sekretariatet det siste året gjort en hel del fremstøt for å gjøre konseptet kjent og sikre ivaretagelse av IBA-ene:

- Våren 2016 fikk vi politisk gjennomslag for bedre ivaretagelse av IBA-er i Norge. Stortinget vedtok at IBA-er skal prioriteres i videre vernearbeid for å sikre viktige hekke-, raste- og overvintringsområder for fugler.
- Vi har sendt brev til mange norske kommuner om IBA-konseptet, med informasjon om at de har slike områder i kommunen. Områder uten tilstrekkelig vern er prioritert, og der vi har IBA-voktere er brevene sendt ut i samarbeid med disse.
- Vi har laget en rekke nettsaker om IBA-er og ulike utfordringer de står ovenfor.
- Vi har tatt kontakt med mange personer som vi anser som egnede IBA-voktere. Nå har cirka 30 IBA-er en IBA-vokter.
- Vi har laget en manual og annet skriftlig materiale for IBA-vokterne våre.
- Vi har opprettet en Facebook-gruppe som letter informasjonsarbeidet mellom IBA-voktere og mellom sekretariatet og IBA-vokterne.

- Vi planlegger ytterligere offentlig informasjonsarbeid, blant annet publikumsvennlige skilt ved IBA-ene med informasjon om områdenes betydning og om IBA-konseptet.
- Det jobbes med å skaffe til veie midler som kan bedre informasjonsmaterieell og dekning av utgifter til IBA-vokterne.

Bli en vokter du også!

Rask hoderegning med bakgrunn i tallene over tilsier at vi fortsatt mangler IBA-voktere for mange områder. Noen IBA-er ligger langt til havs, eller er nokså utilgjengelig på andre måter. Det betyr ikke at de ikke er viktig å overvåke, men heller at det finnes utfordringer knyttet til det. Det mangler imidlertid også IBA-voktere i områder der det finnes mange aktive ornitologer, etablerte lokallag og fylkesavdelinger. Det er ikke slikt at det bare skal være én vokter for hvert IBA. NOFs sekretariat bør ha en kontaktperson å kunne forholde seg til, men jo flere personer som samler informasjon, følger med og snakker om IBA, desto bedre. Har du, eller ditt lokallag, et IBA i nærområdet oppfordres du/dere til å bli IBA-voktere for området. Knappt noe er mer meningsfullt enn å være vokter for et globalt viktig naturområde!

Aktivitetene du velger å delta i som IBA-vokter baseres på IBA-et og egne interesser og ferdigheter. I enkelte tilfeller vil enkeltpersoner eller lokallag ha kapasitet,

interesse og evne til å gjennomføre mange ulike aktiviteter, men dette er naturligvis lettere om et antall personer med forskjellige evner og interesser sammen utgjør en gruppe av voktere. Uansett hvilken innsats man velger å legge ned, vil arbeidet og informasjonen som samles inn være verdifull. Et minimum er likevel at området besøkes én gang i året eller hyppigere, og at trigger-artene overvåkes spesielt. IBA-voktere forventes å rapportere resultater fra overvåkingen til NOF minst én gang i året, og hvert år innen årets utgang (31. desember).

Et sentralt poeng her er spekteret i aktiviteter man kan gjøre som IBA-vokter, og hvor viktig dette er. Som utgangspunkt for turer, sosiale aktiviteter, læring, for positivt informasjonsarbeid, for fuglevernarbeid og samarbeid med sekretariatet er konseptet unikt, og passer godt for lokallagsarbeid. Vi håper alle lokallag ønsker å være med der det finnes IBA-er i områder de dekker, og at mange medlemmer melder sin interesse direkte på IBA@birdlife.no

Mange norske IBA-er er identifisert på bakgrunn av trekkforekomster av kortnebbgås. Vesterålen inkludert Andøya er et særlig viktig område i Nordland. Foto: Håvard Eggen

Jaktfalken – vår største falk – har en liten og sårbar bestand i Norge. Bestanden er trolig stabil. Foto: Håvard Eggen

Det meste her i livet er ikke IBA-er

IBA-ene våre omtales gjerne som globalt viktige områder. Så lever du kanskje med den realitetsoppfatningen at det finnes uhorvelig viktig natur også utenfor de 93 norske IBA-områdene. Det har du selvsagt helt rett i. Bortfall av fuglers leveområder eller negative påvirkningsfaktorer i form av bl.a. forstyrrelser og forurensning er ensbetydende med lavere fuglebestander. Når fuglenes hekkeplasser forsvinner ettersom arealene de benyttet forandres, vil det i de fleste tilfeller bety et redusert antall fugler. Sjelden står det ledige, gunstige områder og venter på dem et annet sted. Lavere hekkesuksess, nedsatt kroppskondisjon og høyere voksendødelighet følger av stadige forstyrrelser, lavere kvalitet på leveområdene og forurensning.

Det betyr at hver og en av oss har verdifulle områder der vi bor. Oppfordringen om å være voktere for dine områder, også der det ikke finnes IBA-er, gjentas derfor her. Tips ditt lokallag eller din fylkesavdeling dersom du mener naturkvalitetene i dine områder er truet. NOF har mange dyktige folk i sin portefølje, og det gjøres mye godt fuglevern over hele landet. Imidlertid er det et problem å få oversikt over alle store og små inngrep som planlegges og utføres. Altfor ofte kommer man for sent på banen. I noen saker kunne mye skade ha vært begrenset med tilførsel av riktig kunnskap tidlig i prosessene. Her har alle medlemmer i NOF en kjempeoppgave med å være varslere, og bidra med lokal kompetanse. Ta i bruk NOFs unike nettverk. NOFs naturvernrådsgiver sentralt, Martin Eggen, kan kontaktes på martin@birdlife.no, eller på telefon 905 65 108.

Unik overvåking

- IBA-overvåkingen representerer et unikt konsept fordi det ikke finnes noen tilsvarende samlet overvåking av naturtilstanden i de mest verdifulle norske naturområdene for fugl.
- Bruk artsobservasjoner.no, og legg inn dine observasjoner med så nøyaktige antall og kartplottinger som mulig. Ta i bruk observasjonskoder eller hekkedekoder, da blir registreringen av ekstra verdi. Kontaktpersonen for IBA-vokterne får enkelt oversikt over tilstanden for fugler i IBA-et ved hjelp av nettstedet.
- Hvordan det går med fuglene i IBA-et indikerer om forvaltningen er god eller ikke, enten området er helt eller delvis vernet, eller står uten særskilt beskyttelse. Dersom bestandene minker kan NOF slå i bordet med konkret informasjon om utviklingen, og kreve at miljøforvaltningen håndterer årsakene: Kanskje er forvaltningsplanen for området ikke god nok for «triggerartene»? Det oppdrettsanlegget som ble lagt tett inntil verneområdet for fem år siden, har det hatt en effekt på storskarvkolonien? Bruker fuglene andre områder nå enn tidligere – kanskje må grensene for IBA-et justeres? Slike og lignende problemstillinger må adresseres dersom vi skal ta vare på våre aller viktigste fugleområder!

Horndykkeren er både globalt og nasjonalt rødlistet. Alle hekkedekker for arten bør ivaretas. Nordland er et godt fylke for arten. Foto: Håvard Eggen

NOF Nordland-treffet 2016 i Andøy 20.-22. mai

Atle Ivar Olsen og Magnhild Johansen

Med hovedbase på Fornes og utflukter kommunen rundt ble årets NOF Nordland-treff et meget vellykket arrangement! Blant helgas mange høydepunkter kan nevnes et lappfiskandpar, hekkende havsuler og hornugle, og observasjoner av fjellvåk, jordugle, spillende brushaner og store flokker hvitkinngjess på trekk.

Fredag var det registrering, servering av ørret og andre godsaker, og foredrag fra Karl Birger Strann, med masse fine bilder, om fjellmyrløperen i Troms og Finnmark. Etterpå var det senkveldsekskursjon, og det var en veldig fin opplevelse å få se og høre tiggende hornugleunger. Noen var heldige og fikk sett voksenfugler også.

På lørdag var det busstur Andøya rundt, og vår guide hadde full oversikt over Andøys mange turistattraksjoner. Det ble en

innholdsrik dag, og høydepunktet var nok et lappfiskandpar på ei lita tjønn på Stave. På Skogvoll var spillende og slåsende brushaner det mest severdige, men det ble også observert andre vadere som polarsnipe og steinvender, og ei jordugle ble sett av flere. Masse steinkobber var gøy, og for noen var nok den deilige fiskesuppa et høydepunkt.

Nordenden av Andøy gav flott utsikt til masse hekkende havsuler, og de

Fra årsmøtet. Foto: Martin Eggen

Overrekkelse av gave til Johan Sirnes
Foto: Atle Ivar Olsen

som ønsket det fikk med seg en «tur i verdensrommet» med NAROMs romskipsimulator. Andre tok turer i nærområdet på egenhånd, før alle møttes ved Klevvatnet for tilbakturen langs østsida av øya. Gledelig å se sangsvane på reir på vannet og flere par med hekkende horndykkere.

Det ble lite tid til å stoppe på tilbakturen via Andøyas østside. Synd – for her kjørte vi rett forbi flere av regionens mest fristende fuglelokaliteter. Pliktene kalte, og årsmøtet startet innenfor en etter hvert sedvanlig margin – «bare» en knapp halvannen time forsinket i forhold til oppsatt plan. En av bilene tok seg likevel tid til å stoppe på Sellevoll for å se nærmere på en flokk med kortnebb- og hvitkinngjess. Ei merka kortnebbgås ble da oppdaget, og det skulle vise seg at den var merket i Levanger litt over tre uker tidligere.

Årsmøtet forløp etter programmet og uten store overraskelser. Det ble avsluttet med

Fotografering av hornugleunger. Foto: Martin Eggen

Et av NOFs unge medlemmer, Jill Therese Andersen, med blinkskudd av hornugle.
Foto: Martin Eggen

blomster og gave til Johan Sirnes, som trer ut av valgkomiteen etter å ha hatt ulike verv i fylkeslaget mer eller mindre sammenhengende de siste 30 år. Etter at det formelle årsmøtet var over holdt NOFs miljøvernkonsulent Martin Eggen et foredrag om fuglevern.

Mange drar til Andøy i håp om hval, og for deltakerne på NOF Nordland-treffet gikk ønsket i oppfyllelse – i form av kruttsterk hvalgrYTE. Denne ble satt til livs med glupende appetitt. All ære til de som sørget for maten, den var fortreffelig helga igjennom. Etter middag ble det munter og variert musikalsk underholdning med enkelte tilløp til allsang, før fuglepraten overtok og fortsatte langt ut i de små timer. Søndag var det avskjed og mulighet for tur fra fjell til fjære for de som ønsket, men flere ville heller utforske den flotte Vesterålnaturen på egenhånd før hjemreisen. Rykter om diverse egypthegrer flere steder i fylket gjorde nok også sitt til oppbruddstemningen. Takk for oss, vi kommer gjerne tilbake til Vesterålen!

Hornugleunge og lappfiskender. Foto: Jill Therese Andersen

Sjeldne fugler i Nordland 2015

John Stenersen

LRSK-Nordland har ikke ferdig noen rapport for 2015 til dette nummer av Havørna. Det skyldes dels at det har vært mange problemer med overgangen til versjon 2 av Artsobservasjoner, i hovedsak i valideringsverktøyene som er den delen av systemet de faunistiske komiteene til NOF bruker i sitt arbeid. Dette har slått uheldig ut så vel i arbeidet til LRSK Nordland og det sentrale NSKF.

Jeg har allikevel, i samråd med resten av komiteen, valgt å samle de mest interessante funnene fra 2015 i en oversikt i Havørna, basert på rapporter og fotodokumentasjon. Det tas imidlertid forbehold om at ikke alle funnene er behandlet av LRSK/NSKF.

Mandarinand (*Aix galericulata*)

Flakstad: 1 hann Ramberg 19.5 (Martin Eggen), Korshavn 30.8 (Martin Eggen, James Wilson) og Sandneset, Ramberg 1.-17.10 (Martin Eggen). Dreier seg muligens om samme individ.

Meløy: 2 hanner Reipå 14.-19.6 (Sverre Birkelund, Magnar Fagerli, Nils Harry Lillejord).

Knekkand (*Anas querquedula*)

Dønna: 1 hann Altvannet 30.4-2.5 (Eivind Smørvik m.fl.) og 16.5 (Atle Ivar Olsen).

Evenes: 1 hann Stunesosen 10.5 (Åsbjørg Leiros).

Fauske: 1 adult hann næringssøkende Klungsetleira 17.5 (Magnar Fagerli).
1 ind. Kvitblikkvatnet, Fauskeidet NR

Mandarinender, Meløy. Foto: Sverre Birkelund

24.5 (Magnhild Johansen, Thor Edgar Kristiansen). 1 hunnfarget Klungsetvika 18.-21.7 (Simon Rix, Thor Edgar Kristiansen, Jørn Helge Magnussen mfl.).

Herøy: 1 hann Salvannet 16.5 (Atle Ivar Olsen).
Vågan: 2 adult i par rastende Ørsnes 10.5 (Frantz Sortland).

Taffeland (*Aythya ferina*)

Røst: 1 hann Røstlandet 11.-12.3 (Marianne Hegge Skogsholm, Steve Baines).

Stellerand (*Polysticta stelleri*)

Bodø: 1 2K hunn Seinesodden 25.-28.6 (Elisabeth Bråthen, Nils Harry Lillejord, Ole Eirik Torsteinsen mfl.).

Stellerand, Bodø. Foto: Nils Harry Lillejord

Knoppsjørre (*Melanitta deglandi*)

Fauske: 1 3K+ hann Klungsetvika 15.7-14.8 (*Simon Rix m.fl.).

Vaktel (*Coturnix coturnix*)

Dønna: 1 ind. syngende Rølvåg 20.-21.6 (Hege Rølvåg).

Ringnebbdykker (*Podilymbus podiceps*)

Vestvågøy: 1 ad. Storeidvatnet 3.5- 4.11 (*Håvard Eggen m.fl.).

Ringnebbdykker, Storeidvatnet. Foto: Marie Myklebust

Egretthege (*Egretta alba*)

Dønna: 1 ind. Stor-Bladvatnet, Rølvåg 14.5 (Hege Rølvåg).

Herøy: 1 ind. rastende Solheim Ø, Høgtun Sjøcamp, Solheim 8.5 (Kjell Isaksen).

Egretthege, Dønna. Foto: Hege Rølvåg

Myrhauk (*Circus cyaneus*)

Dønna: 1 hunnfarget Vågsmyrn 27.4 (Eivind Smørvik).

Myrrikse (*Porzana porzana*)

Fauske: 1 ind. syngende Tortenlia 1.8 (Thor Edgar Kristiansen).

Vestvågøy: 1 ind. syngende Skjerpvatnet 4.-10.7 (Roland Ylvén, Lena Gustafsson Ylvén, Ann Britt Pilegaard-Simonsen mfl.).

Vannrikse (*Rallus aquaticus*)

Dønna: 1 ind. hørt Altervannet, Dønna 17.10 (Atle Ivar Olsen).

Herøy: 1 ind. Sør-Herøy 14.2 (Atle Ivar Olsen). 1 ind. hørt Salvannet 17.10 (Atle Ivar Olsen).

Meløy: 1 ind. Glomfjord 2.5 (Kristen Selfors).

Træna: 1 ind. Husøy 21.9 (Anders Sørhuus, Vidar Krøke Steinvik, Trond Sørhuus mfl.).

Sivhøne (*Gallinula chloropus*)

Meløy: 1 ind. Glomfjord 8.-10.5 (Kristen Selfors).

Røst: 1 ind. Røstlandet 3.4 (Steve Baines).

Træna: 1 ind. Husøy 22.5-9.6 (Trond Sørhuus, Terje Kolaas, Bård Nyberg mfl.).

Vestvågøy: 1 1K Storeidvatnet 3.10 (Oddvar Heggøy, *Ragnhild Hannaas).

Fjellmyrløper (*Calidris falcinellus*)

Bodø: 1 ind. Langodden 22.8 (Thorbjørn Aakre, Magnhild Johansen, Ole Eirik Torsteinsen).

Fauske: 1 ind. Klungsetvika 30.5 (Øystein Birkelund).

Sivhøne, Røstlandet. Foto: Steve Baines

Rana: 1 ind. varslende Virvannet 20.7 (Atle Ivar Olsen).

Vestvågøy: 1-3 ind. Svanvatnet, Storeid 30.5-4.6 (Håvard Eggen, Aina Guin Wingan, Marie Myklebust mfl.).

Polarsvømmesnipe (*Phalaropus fulicarius*)

Bodø: 1 ind. Bodøsjøen 30.11-1.12 (Thorbjørn Aakre mfl.).

Steppebrakksvale (*Glareola nordmanni*)

Bodø: 1 ind. Seinesodden 24.-30.6 (Ole Eirik Torsteinsen, Thor Edgar Kristiansen, Nils Harry Lillejord m.fl.).

Steppebrakksvale, Seinesodden. Foto: Håvard Eggen

Ringnebbmåke (*Larus delewarensis*)

Herøy: 1 2K Åsmo 24.5-7.6 (Atle Ivar Olsen).

Ringnebbmåke, Herøy. Foto: Atle Ivar Olsen

Splitterne (*Thalasseus sandvicensis*)

Flakstad: 2 ad. Yttersand 3.7 (*Martin Eggen, Håvard Eggen, Aina Guin Wingan).

Splitterne, Flakstad. Foto: Martin Eggen

Skogdue (*Columba oenas*)

Bodø: 1 ad. Bodøgårdselva 13.7 (Frantz Sortland).

Turteldue (*Streptopelia turtur*)

Bodø: 1 ind. Helligvær 17.6 (via Thor Edgar Kristiansen). 1 ind. Saltstraumen 18.10 (Kjetil Larsen).

Vestvågøy: 1 ind. Leknes 18.10 (Harald Våge).

Isfugl (*Alcedo atthis*)

Vågan: 1 ind. Kabelvåg 7.-12.10 (Anniken Nylund Aasjord, John Stenersen, Oddvar Heggøy m.fl.).

Isfugl, Kabelvåg. Foto: John Stenersen

Hærfugl (*Upupa epops*)

Andøy: 1 ind. Andenes 25.11-3.12 (*Torger Hjalmar Ugstad, Jan Arne Søreng).

Rødøy: 1 ind. Gjerøya 6.10 (*Stig-Harald Monsen).

Tartarpiplerke (*Anthus richardi*)

Rødøy: 1 ind. Myken 24.9 (Geir Kristensen, Hallgeir Fisketjøn).

Træna: 1 ind. Husøy 20.9 (Terje Kolaas, Vidar Krøke Steinvik, Roar Rismark mfl.). 2 ind. Husøy 11.10 (Terje Kolaas).

Vestvågøy: 1 ind. Utakleiv 4.-5.10 (Oddvar Heggøy, Ragnhild Hannaas).

Værøy: 1 ind. Værøy 30.10 (Håvard Eggen, *Martin Eggen).

Sibirpiplerke (*Anthus hodgsoni*)

Flakstad: 1 ind. Lundgård, Spengerleira 13.9 (*Aina Guin Wingan, Håvard Eggen mfl.).

Træna: 2 ind. Husøy 18.9 (Terje Kolaas, Vidar Krøke Steinvik, Roar Rismark m.fl.). 1 ind. Husøy 22.9 (Anders Sørhuus). 1 ind. Husøy 24.9 (Terje Kolaas, Vidar Krøke Steinvik, Bård Nyberg m.fl.). Værøy: 1 ind. Marka, Værøy 6.10 (*Egil Ween). Vågan: 1 ind. ringmerket Sauøya, Henningsvær 20.9 (John Stenersen).

Sibirpiplerke, Træna. Foto: Terje Kolaas

Tundrapiplerke (*Anthus gustavi*)

Flakstad: 1 ind. ringmerket Lundgård, Spengerleira 19.9 (Håvard Eggen, Oddvar Heggøy, Ragnhild Hannaas m.fl.). Røddøy: 1 ind. Myken 22.9 (*Hallgeir Fisketjøn, Geir Kristensen).

Tundrapiplerke, Røst. Foto: Kim Erlend Vidal

Røst 1 ind. Kvalvågen, Røstlandet 20.9 (Steve Baines). 1 ind. Røstlandet 26.9 (*Kim Erlend Vidal m.fl.).

Sitronerle (*Motacilla citreola*)

Flakstad: 1 1K Sandneset, Ramberg 5.9 (*Håvard Eggen, Martin Eggen). Røst: 1 1K Nesset, Røstlandet 6.9 (Steve Baines). Træna: 1 1K Husøy 23.-24.8 (Terje Kolaas). Værøy: 2 1K Værøy 19.9 (Simon Rix).

Sitronerle, Værøy. Foto: Simon Rix

Blåstjert (*Tarsiger cyanurus*)

Røst: 1 ind. Røstlandet 17.9 (Steve Baines).

Svartrødstjert (*Phoenicurus ochruros*)

Bodø: 1 ind. Straumøya 14.6 (Jørgen Karlsen). Flakstad: 1 hunnfarget Mjåneset 2.11 (Martin Eggen). Gildeskål: 1 ind. Inndyr 14.12 (Kjell-Atle Andreassen.). Røst: 1 hunnfarget Røstlandet 8.-10.11 (Steve Baines). Vefsn: 1 ind. Lystad 6.10 (Lena Knutli).

Svartstrupe (*Saxicola rubicola*)

Andøy: 1 2K hann Breivik 23.5 (Knut Olsen, Tor Olsen). Bodø: 1 ind. Valnesfjord 3.4 (Thor Edgar Kristiansen, Randi Kvernmo). Vestvågøy: 1 hann Ure 16.3 (Ivar Holdal).

Svartstrupe, Andøy. Foto: Tor Olsen

Starrsanger (*Locustella certhiola*)

Træna: 1 ind. Husøy 18.-20.9 (Vidar Krøke Steinvik, Terje Kolaas, Roar Rismark m.fl.).

Starrsanger, Træna. Foto: Terje Kolaas

Myrsanger (*Acrocephalus palustris*)

Flakstad: 1 1K ringmerket Lundgård, Spengerleira 8.9 (Martin Eggen). Træna: 1 ind. Husøy 20.8 (Terje Kolaas).

Hauksanger (*Sylvia nisoria*)

24 funn av totalt 28 ind., tidligst 20.8 og senest 10.10; fordelt på følgende kommuner (antall funn/individ er oppgitt i parentes): Flakstad (2/2), Røst (5/5), Træna (12/15), Værøy (4/5), Vågan (1/1).

Lappsanger (*Phylloscopus borealis*)

Røst: 1 ind. Røstlandet 10.9 (Steve Baines). Værøy: 1 ind. Skogen 3.9 (Jon Olav Larsen).

Lappsanger, Værøy. Foto: Jon Olav Larsen

Gulbrynsanger (*Phylloscopus inornatus*)

122 funn, tidligst 2.9 og senest 18.10; fordelt på følgende kommuner (antall funn/individ er oppgitt i parentes): Bodø (1/2), Flakstad (24/33), Lurøy (1/1), Meløy (10/13), Moskenes (1/1), Røddøy (6/9), Røst (30/61), Saltdal (2/2), Træna (21/95), Vestvågøy (1/1), Værøy (15/40), Vågan (9/11).

Gulbrynsanger, Værøy. Foto: Simon Rix

Rosenvarsler (*Lanius minor*)

Træna: 1 ind. Husøy 9.-11.10 (Terje Kolaas).

Rosenvarsler, Træna. Foto: Terje Kolaas

Tornskate (*Lanius collurio*)

Træna: 1 1K 1.-2.9 (Terje Kolaas).
Vega: 1 hann 20.5 (Torleif Hansen).

Tornskate, Vega. Foto: Torleif Hansen

Rosenstær (*Pastor roseus*)

Rødøy: 1 1K Myken 22.-27.9 (Geir Kristensen m.fl.).

Spettmeis (*Sitta europaea*)

Hemnes: 1 ind. Auringmoen 1.1-4.2 (Jan G. Sande).
Rana: 1 ind. Elvmøthei 17.-18.1 (Hanne Jørgensen).

Nøttekråke (*Nucifraga caryocatactes*)

Meløy: 1 ind. Sandå 18.6 (Magnar Fagerli).
1 ind. Sandå 14.-16.9 (Magnar Fagerli).
Rana: 1 ind. Fageråsen 29.9 (Arne Engås).
1 ind. Øyjord 18.10 (Ann-Inger Lind Aasen).
Vågan: 1 ind. Svolvær 15.-16.9 (Frantz Sortland).

Kornkråke (*Corvus frugilegus*)

Bodø: 1 ind. Saltstraumen 17.-18.4 (Ole Eirik Thorsteinsen, Nils Harry Lillejord, Thor Edgar Kristiansen).
Dønna: 1 ind. Dønnes 9.5 (Roar Ottesen).
Vågan: 1 ind. Henningsvær 30.4 (Ole Lykke Henriksen).

Stillits (*Carduelis carduelis*)

Rana: 1 ind. Langvassgrenda 29.1 (Frank Eng).

Båndkorsnebb (*Loxia leucoptera*)

Alstahaug: 4 ind. Offersøy 9.-10.5 (Martin Eggen, Marianne Hegge Skogsholm m.fl.).
Dønna: 2 ind. Glein 25.1 og 5 ind. Glein 14.2 (Eivind Smørvik).
Rana: 2 ind. Ytteren 21.8 og 1 ind. Ytteren 28.8 (Arne Engås).
Vefsn: 1 hann Stigfjellet 1.7 (Håvard Eggen, Aina Guin Wingan).
Vega: 4 ind. Igerøy 11.6 (Paul Shimmings).
Vestvågøy: 5 ind. Borge 5.-17.1 (Håvard Eggen, Ann Britt Pilegaard-Simonsen, Marie Myklebust).
Vågan: 1 hunnfarget Svolvær 8.2 og 1 hann Svolvær 30.6 (Frantz Sortland).

Konglebit (*Pinicola enucleator*)

Meløy: 2 ind. Vallsjøen 13.8 (Øystein Birkelund). 4 ind. Mosvoldalen 8.11 (Magnar Fagerli).
Rana: 1 ind. Reingardsdalen 14.8 (Arne Engås). 5 ind. Kvannhagalia 24.10 (Roar Ottesen).

Vågan: 2 hunnfarget Svolvær 22.10 (Frantz Sortland).

Rosenfink (*Carpodacus erythropus*)

Rødøy: 1 hann Sleipnes 2.10 (Helga Saksen Hammer).
Røst: 1 1K Røstlandet 11.9 (Steve Baines).
Vestvågøy: 1 hann Fygle 1.-2.6 (Harald Våge m.fl.), 1 hann Halsvågen 2.6 (Marie Myklebust, Håvard Eggen).
Vågan: 1 hann Laukvik 8.6 (Patrik Sævenstad).

Ung rosenfink, Røst. Foto: Steve Baines

Hortulan (*Emberiza hortulana*)

Saltdal: 1 hann Evenesdal 15-19.5 (*Laila Ingvaldsen, Nils Harry Lillejord m.fl.).

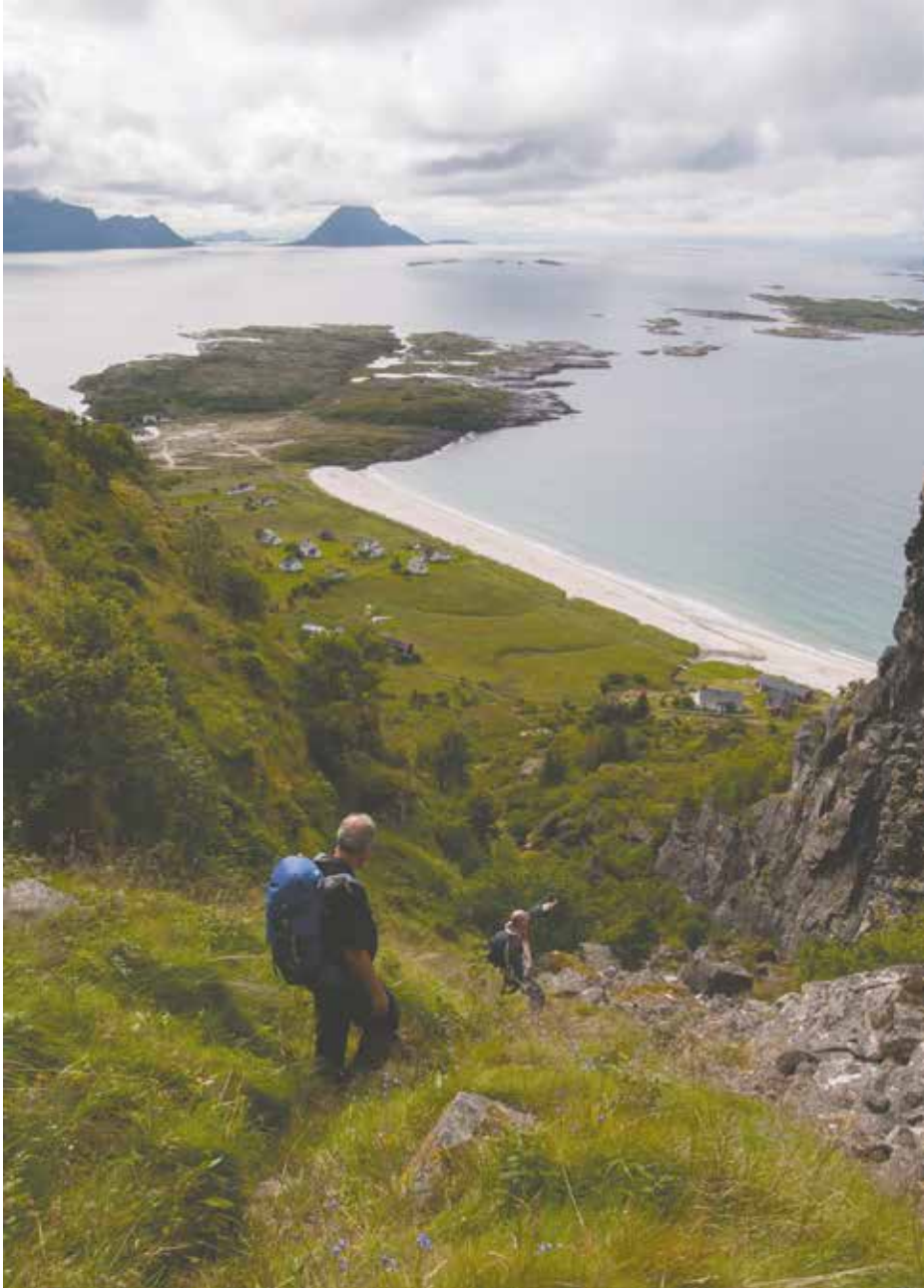
Hortulan, Saltdal. Foto: Bård Karlsen

Lundtrupial (*Icterus galbula*)

Værøy: 1 1K hann Marka 3.-12.10 (Håvard Eggen, John Stenersen, Morten Vang m.fl.).

Lundtrupial og gråspurv, Værøy. Foto: John Stenersen

*På tur opp til Luddalen: Magnar og Arne studerer havområdet utenfor Fugløyvika.
Foto: Marianne H. Skogsholm*

Tur til lundenes rike

Marianne H. Skogsholm

Den 6. august 2016 ble det arrangert tur til Sørfugløyva, grenda sør på Fugløyva i Gildeskål. Magnar Fagerli, Dagfinn Kolberg og Marianne H. Skogsholm deltok fra NOF Sør-Salten lokallag, og Marie Myklebust og Arne Rosenvinge fra NOF Lofoten lokallag, som var på ferie i området, var med.

Formålet med turen var å ta lundeura på Fugløyva i nærmere øyesyn, og danne oss et bilde av aktiviteten mot slutten av hekkeperioden.

Det var jevn aktivitet på begge sider av ura og mot botn av dalen. Voksen fugl fløy kontinuerlig inn med nebbene fulle av mat, og det var ingen døde unger å se utenfor reirhullene i området vi sjekket.

Det er forøvrig vanskelig å si noe konkret om bestanden, men Magnar Fagerli, som var med på telling i forkant av opprettelsen av naturreservatet i 2002, mener at det er en betydelig nedgang i antall hekkende lunde.

NOF Sør-Salten lokallag mener at det er behov for kartlegging av bestanden i hekkeseongen 2017. Da er det ønskelig med bistand og samarbeid med fagpersoner som har erfaring med telling/kartlegging av lundefugl andre steder.

Vi fikk også snakket med lokalbefolkningen og hørt deres synspunkter og vurdering av utviklingen. En entydig oppfatning er at mink utgjør et problem på øya, og at dette er noe som bør gripes fatt i.

*Lunsj og spennende lokalhistorie i hagen til Olav Kolberg (tidligere fastboende).
Foto: Marianne H. Skogsholm*

Oppdrettsanlegg truer lundekoloni

Marianne H. Skogsholm, leder NOF Sør-Salten lokallag, og Martin Eggen, naturvernrådgiver NOF

Fugløya naturreservat i Gildeskål ble etablert i 2002. Formålet med vernet er å ta vare på verdifull kystnatur, med tilhørende plante- og dyreliv. En større koloni med lunde er av særlig verdi. Denne kolonien er anslått til å være på rundt 10 000 par. Nå ønsker man oppdrett i området.

Gigante Offshore AS ønsker å etablere en oppdrettslokalitet nær grensene for Fugløya naturreservat. Selv om tiltenkt lokasjon ligger utenfor naturreservatet, befinner den seg likevel midt i lundefuglenes funksjonsområde. Det er i dette sjøområdet lundene samler seg før de flyr opp i kolonien, og det er til dette området unger taes med før de flyr ut i verden for første gang. En lokalisering av oppdrettsanlegget her vil derfor trolig påvirke verneverdiene inne i naturreservatet i vesentlig grad. Et oppdrettsanlegg vil legge beslag på et område som er særdeles viktig i lundens hekkesyklus og sosiale liv. Etter de opplysningene vi har er det ikke andre områder rundt kolonien som blir brukt på denne måten, og det er dermed liten tvil om at området må ha særlige kvaliteter som er viktige for lunden.

Lunden – en truet art i Norge

Lunden er kategorisert til sårbar (VU) på den norske rødlisten av 2015.

Bakgrunnen for dette er en bestandsreduksjon på 30-50 % i perioden 1965-2014. Årsaken til bestandsutviklingen er blant annet knyttet til redusert mattilgang, og ser ikke nødvendigvis ut til å bedres med det første. Også andre faktorer spiller inn i

bestandsutviklingen, og er med på å trekke i negativ retning. Hele 75 % av den norske hekkebestanden finnes i Nordland og Troms. Lunden er dessuten også listet som sårbar på IUCNs internasjonale rødliste. Bestandsnedgangen i Norge er dermed en del av en global trend, noe som gjør vårt ansvar som «sjøfuglnasjon» enda større.

Lunden lever lenge, og blir ofte flere tiår gammel. Lunden er en optimalhekker, det vil si at den får frem unger de årene forholdene ligger til rette for det, mens den andre år oppgir hekkingen. Dette er en viktig del av artens hekkestrategi og tilpasning til det miljøet og de forholdene den lever i. Som andre alkefugler får lunde kun én unge per sesong. I år med dårlig næringstilgang vil lunden forlate kolonien, og heller satse på bedre hekkeforhold neste år. Det er en reell fare for at et oppdrettsanlegg i et viktig område for lunden vil kunne være en ytterligere negativ belastning, og også påvirke hekkesuksess og stedstrohet til kolonien.

Oppdrettsnæringen leter etter alternative områder for anleggene

Ny teknologi, større anlegg og nye krav fra myndighetene gjør at man søker seg lenger ut i skjærgården, til dypere og mer eksponert farvann. Det gir utfordringer for et allerede hardt presset fugleliv. I flere saker kommer akvakultur i økende grad i konflikt med forekomst av fugler. Dette har sammenheng med de nye typene lokaliteter man ønsker å etablere seg i, der næringen kaster blikket mot havområder nærmere sjøfuglkolonier og/eller myteområder. Det oppstår reelle areal- og hensynskonflikter.

Fugler drevet vekk fra optimale områder

Det er skrevet en rekke artikler og rapporter om mange ulike miljøeffekter av akvakultur/oppdrett, men få av disse omtaler effekter på fugler og pattedyr. Det lille som finnes har gjerne en vinkling mot hvordan fugler kan påvirke anlegg negativt, f.eks. når flokker av ærfugl beiter på skjellanlegg. Rapport 1199 *Effekter av forstyrrelser på fugl og pattedyr fra akvakulturanlegg i sjø – en litteraturstudie* fra NINA er et hederlig unntak. Rapporten tar for seg en hel del negative effekter for fugler knyttet til forstyrrelser, der fugler blir drevet

vekk fra optimale områder. Forringelsen av naturgrunnlaget, arealbeslagene og den forurensingen/forsøplingen som eventuelt måtte medfølge, kommer i tillegg.

Vi kjenner en del forskning på effekten av forstyrrelser fra ulike kilder, og hvilke artsgrupper som er utsatt. Denne kunnskapen må tas i bruk. Samtidig må all kunnskapen vi ikke har per dags dato, også tillegges stor vekt. Det kan ikke bare være i festtalene at forvaltningen av naturen vår skal være kunnskapsbasert.

Lunde. Foto: John Stenersen

Se etter individmerkede fugler!

John Stenersen

De siste årene er det satt i gang en rekke prosjekter med individmerking av fugler. Dette gjøres på forskjellige måter, og går i korthet ut på at fugler merkes med en individuell kombinasjon av farger og bokstavkoder som enkelt kan leses av i felt. Dette gir ofte langt mer data enn for fugler merket på tradisjonelt vis.

Det er gjerne i prosjekter knyttet til studier av en enkelt art at slik merking benyttes. Kanskje mest kjent i vårt område er merkingen av kortnebbgås og hvitkinngås, der en rekke avlesninger blir gjort hvert år på Helgeland, i Lofoten og i Vesterålen, når fuglene raster på vei nordover.

Men også en rekke andre arter har blitt individmerket de siste årene, og det kan være verdt å ha øynene med seg og

kameraet klart når man er ute i felt! For eksempel kan det være spennende å saumfar de store måkeflokkene i Nordland vinterstid etter fargemerkede individer. Og se nøye på fjæreplyttene når de farer rundt på stranda; de kan være utstyrt med et flagg på tibia i kombinasjon med fargering og metallring. Flagget har en kombinasjon av tre bokstaver, og kan lett leses av med kikkert, eller aller helst fotograferes.

Har du funnet en slik individmerket fugl, kan du gå inn på <http://www.ringmerking.no/cr/>. Der er prosjekter listet opp art for art. Du kan registrere deg som bruker og gå inn på det aktuelle prosjektet og legge inn dine funn, og straks få svar på hvor fuglen er merket, og hvor den er observert siden.

Fjæreplytten t.v. ble observert på Hadselsand 8. februar 2017. Den var merket ved Longyearbyen 8. juni 2014, og kontrollert igjen i Adventfjorddeltaet på Svalbard 11. september 2016, før den ble funnet overvintrende i Hadsel nå i vinter.

Gråmåken over er fotografert i Henningsvær 8. mars 2014. Den var merket i London 30. november året før. Allerede 25. mars 2014 ble den observert i Byparken i Bergen, og 4. juni samme år ble den sett på Osterøy i Hordaland. Begge foto: John Stenersen

Svartsvane – en fremmed art på Helgeland

Per Ole Syvertsen

Svartsvanen hører naturlig hjemme i Australia, men er innført som parkfugl til flere andre land – også i Europa. Det er alltid fare for at slike individer skal rømme og på sikt kunne etablere fritlevende bestander. Sommeren 2015 og et stykke utover høsten streifet et eksemplar av svartsvane rundt på Helgeland. Opptreden av rømlinger, selv om det dreier seg om enkeltindivider, er verdt å registrere for å kunne følge utviklingen.

Svartsvanen (*Cygnus atratus*) har en vid utbredelse på det australske kontinentet inklusive Tasmania, men unngår mye av det tørre innlandet og regnskogsområdene nord i Australia. Arten er også innført til og godt etablert i New Zealand, og visstnok også i Japan. Den har også vært holdt som parkfugl en rekke steder i Nord-Amerika og Europa, også i Norge. Det er mulig svartsvanen ikke er ordentlig etablert med fritlevende bestander noe sted i Europa ennå. Den største europeiske forekomsten hevdes å være i Nederland, hvor arten av European Network on Invasive Alien Species (NOBANIS, www.nobanis.org) like fullt beskrives som lokal. Det skal være hekkeforekomster også i Storbritannia, Tyskland, Polen, Spania og Italia, men det synes å være lite skrevet om dette.

I Norge har arten vært holdt i fangenskap i alle fall siden rundt 1980, på Jæren og i dyreparken i Kristiansand (Bevanger & Ree 1994). På Jæren har arten hekket ved flere anledninger, under noen lunde kontrollerte omstendigheter, men i 2013 ble den siste fuglen ifølge Stavanger Aftenblad fraktet til Fredrikstad. Jeg har ikke funnet opplysninger om Jæren-eksemplarets videre skjebne.

Det er i det hele tatt vanskelig å finne

dokumentasjon om forekomsten av svartsvane i Norge. På Artsobservasjoner er det bare registrert tre funn før årtusenskiftet, alle sammen fra Jæren, og tidligst i 1987. Etter 2000 er den registrerte forekomsten på Artsobservasjoner noe mer omfattende. Fra 2003 til 2015 er arten rapportert i de fleste år. Fram til 2014 var svartsvaner observert i rundt to tredeler av fylkene sør for Trøndelag. De første funnene i Nordland og Trøndelag registrert på Artsobservasjoner ble gjort i 2015, mens det i 2016 ikke er registrert noen observasjoner av arten. Det er mulig en gjennomgang av de fylkesvise LRSK-rapportene ville medføre flere funn.

Forekomsten på Helgeland i 2015

Jeg ble først oppmerksom på at en svartsvane var observert på Helgeland gjennom et oppslag i Helgelands Blad for 12.-13. juni, innmeldt av hytteiere i området. Fuglen holdt seg i det lille vannet Flya like nord for Majavatn i Grane over noen dager. Bildet i avisen levnet ingen tvil om arten. Det er ikke kjent hvilken periode fuglen var på stedet.

Den neste meldingen skriver seg fra Luktvatnet i Vefsn, hvor et individ ble fotografert den 21. juni (Ståle Reinåmo, Fugler i nord). Under et besøk her 3. juli

ble fuglen ikke gjenfunnet (Siv-Helen Alterskjær pers. medd.).

På kvelden den 22. juni var jeg på en årlig tur for å sjekke den dobbeltbekkasinleik da jeg stoppet for å se nærmere på en flokk svaner i Austerbukta, som er en del av Storakersvatnet i Rana. Blant fire sangsvaner lå også en svartsvane. I likhet med fuglen(e) fra Grane og Vefsn var det etter alt å dømme en voksen fugl, med svart eller svartaktig fjærdrakt og rødt nebb. Jeg fant seinere ut at hytteiere i området hadde lagt merke til fuglen samme ettermiddag, noe som jo passer godt om man antar at fuglen fra Luktvatnet fortsatte videre nordover. Heller ikke her er det kjent hvor lenge den holdt seg på lokaliteten.

Det skulle gå nesten en måned før den neste registreringen jeg kjenner til ble gjort. I en telefonsamtale 21. juli kunne Jon Arne Leirvik rapportere om at han nylig hadde sett og fotografert en svart svane i Bjørndragvatnet på Middagsfjellet i Hemnes.

Etter dette er det et langt tidsspenn fram til neste registrering. På Artsobservasjoner har Siv-Helen Alterskjær registrert observasjon av en svartsvane i lag med en sangsvane i Glomådeltaet landskapsvernområde i Rana den 3. september. Dette er det siste som er kjent om artens opptreden på Helgeland i 2015. Over en periode på nesten 12 uker ble fuglen altså observert på fem lokaliteter i fire kommuner. Vi kan ikke være helt sikre på at alle observasjonene gjelder den samme fuglen, men indikasjonene på dette er sterke – kanskje med unntak for funnet fra september.

Jeg registrerte etter hvert funnene med fotobelegg på Artsobservasjoner. Det er imidlertid ingen grunn til å betvile de øvrige observasjonene, da svartsvane knapt kan forveksles med noen annen art og funntidspunktene passer vakkert inn i et mønster av lokale forflytninger.

På Artsobservasjoner er det også registrert en svartsvane i Nord-Trøndelag i 2015, og tidspunktene for observasjonene av denne gjør det mulig at det er snakk om det samme individet: Liavatnet, Frosta og Sandfærhus, Stjørdal 29. juli-10. august.

Har en og samme fugl beveget seg nordover i juni (Grane, Vefsn, Rana), sørover i juli-august (Hemnes, Nord-Trøndelag), for så å dra nordover igjen til Rana i september? Det er i alle fall rimelig å tolke funnene på Helgeland i juni og juli til å gjelde det samme individet.

Tidligere funn i Nordland

Observasjonene i 2015 var ikke første gang svartsvane ble registrert i Nordland. På NRK Nordlands nettsider ligger en melding fra april 2014 om observasjon av et individ i ei råk i Kosmovannet i Valnesfjord, Fauske. Fuglen ble observert en gang i løpet av helga 12.-13. april, trolig på lørdagen. Den kom flygende og landet blant sangsvaner, men ble raskt jaget bort av disse og forsvant. Dagen etter var den heller ikke å se, ifølge observatøren (Magne Strømhaug). Stedsnavnet Kosmovannet finnes ikke i det nasjonale kartverket (www.norgeskart.no), men trolig menes det som på kartene kalles Valnesfjordvatnet. NRK-oppslaget viser kun et illustrasjonsfotografi, og altså ikke det aktuelle individet. Det er likevel liten grunn til å betvile observasjonen.

Ut over dette har jeg ikke funnet opplysninger om observasjoner av svartsvane i Nordland.

Status på den norske lista

Den norske fugleartslista organiseres etter en mal som nå følges over hele Europa. Man opererer med fem listekategorier. På A-lista står arter som er funnet minst en gang siden 1. januar 1950 og som regnes som spontant forekommende. B-lista omfatter arter som kun er funnet i perioden 1800-1949 og som regnes som spontant forekommende. Arter som i utgangspunktet enten er forvillet eller satt ut, men som i dag reproducerer i vill tilstand i Europa og opprettholder frittlevende bestander uten behov for supplerende utsettinger regnes til C-lista. Det mest åpenbare eksempelet på en C-art i Nordland er kanadagås. På den offisielle Norgeslista (og tilsvarende for fylker, kommuner osv.) regnes summen av A-, B- og C-listearter.

De to siste kategoriene brukes for funn av arter som med sikkerhet eller stor sannsynlighet er rømlinger (E-lista), eller hvor det er uråd å avgjøre hva som er mest sannsynlig – om fuglen er en rømling eller har nådd landet ved egen hjelp fra naturlige utbredelsesområder (D-lista). Norske funn av svartsvane har så langt blitt plassert på E-lista. Den nasjonale sjeldenhetskomiteen (NSKF) holder imidlertid åpen muligheten for at arten i framtiden kan få C-status, dersom det kan bevises at individer funnet i Norge stammer fra frittlevende bestander andre steder i Europa (Olsen mfl. 2010). Hvorvidt observasjoner faller

inn i et forekomstmønster i andre land kan medvirke i en slik vurdering. Det er derfor av verdi å registrere på Artsobservasjoner funn av arter som i dag plasseres i kategoriene D og E på den norske lista. Eksempelvis ble en voksen svartsvane den 13. juli 2015 registrert i Vindelådalen i Västerbotten i Nord-Sverige, like øst for Helgeland (Wirdheim & Corel 2016). Dette var i den lange perioden uten observasjoner på norsk side. Kan hende det var den samme fuglen?

Referanser

Bevanger, K. & Ree, V. 1994. Fugler og pattedyr. Sidene 74-120 i: Tømmerås, B.Å. (red.). Introduksjoner av fremmede organismer til Norge. NINA Utredning 62.

Olsen, T.A., Bunes, V., Egeland, Ø., Gullberg, A., Mjølvsnes, K.R. & Tveit, B.O. 2010. Sjeldne fugler i Norge i 2008. *Ornis Norvegica* 33: 4-48.

Wirdheim, A. & Corel, M. (red.). 2016. Fågelrapport 2015. S. 43-169 i: Fågelåret 2015. Vår Fågelvärld Supplement nr. 56.

Svartsvane. Foto: Ståle Reinåmo

Innhold:

Adresser	2
Leder	3
Notiser	4
Gråspurv på øyhopping	5
Taksvale Årets fugl i 2017	6
Vintertelling av sjøfuglene i Saltfjorden	9
God forvaltning av IBA-ene våre – en prioritert oppgave for NOF	14
NOF Nordland-treffet 2016 i Andøy 20.-22. mai	19
Sjeldne fugler i Nordland 2015	22
Tur til lundenes rike	30
Oppdrettsanlegg truer lundekoloni	32
Se etter individmerkede fugler!	34
Svartsvane – en fremmed art på Helgelandsvisitt	36

Bakside: Storskarv, Henningsvær. Foto: John Stenersen

